Nr. 9. Lwów, dnia 27. lutego 1886. **Rok XIX. Tom XXXVIII.**

Wychodzi w sobotę każdego tygodnia w objętości jednego arkusza.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką pocztową rocznie 4 złr. półrocznie 2 złr. w. a. w Państwie austryackiem.

W Rossyi rocznie 5 rubli sr. w W. Ks. Poznańskiem 3 talary

Skład główny w Krakowie u *Friedleina*, w Warszawie u *Gebethnera i Wolffa*, w Poznaniu u *Żupańskiego*.

ROLNIK

TYGODNIK

DLA GOSPODARZY WIEJSKICH

ORGAN URZĘDOWY

c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

Pod redakcyą:

PROF. W. TYNIECKIEGO.

Redakcya i Administracya „ROLNIKA": Ulica Cłowa l. 3. Skład główny w księgarni *Gubrynowicza i Schmidta* przy placu katedralnym.

Inseraty zamieszczają się za opłatą 10 ct. od wiersza drobnym drukiem. Dla członków Towarzystwa gospodarskiego liczy się połowę ceny.

Manuskrypta nieumieszczone nie zwracają się. Reklamacye uwzględnia się tylko do wyjścia numeru następnego.

MONOPOL SPIRYTUSOWY.

Napisał

JAN GNOIŃSKI.

W chwili, kiedy przedmiotem rozpraw w parlamencie niemieckim ma być projekt zaprowadzenia monopolu dla handlu i rektyfikacyi spirytusu, może będzie pożądanem dla czytelników „Rolnika" poznanie główniejszych postanowień projektu rządu niemieckiego. Monopol ma dać 300 milionów marek dochodu, a jednocześnie ma ułatwić rządowi możność zwalczania wszelkiej obcej konkurencyi na targach zakupujących spirytus i spotęgować nim wywóz, który już teraz dosięga milion hektolitrów na 100° Tr. rocznie. Sprawa ta nabiera tem większego znaczenia dla nas, iż już dzisiaj wypiera spirytus niemiecki produkcyę austro-węgierską ze wszystkich targów i że także i w innych państwach, we Francyi, Szwajcaryi, Rumunii, poruszono myśl zaprowadzenia takiego monopolu. Jeżeli parlament niemiecki przyjmie ustawy, co jest bardzo prawdopodobnem, to i w Austryi będzie musiała nastąpić reforma akcyzy, w części, aby się bronić przed konkurencyą Niemiec, głównie zaś, aby uzyskać z tego źródła dochód odpowiedni do dochodów innych państw.

Główniejsze postanowienia projektu rządu niemieckiego są następujące:

I. Zasady ogólne.

§. 1. Wyrób surowej okowity pozostawia się zakładom przemysłowym prywatnym, podlegać jednak będzie przepisom zawartym w niniejszej ustawie.

§. 2. Prawo zakupywania wszelkiej w kraju wyprodukowanej okowity, prawo sprowadzania wódek wszelkiego rodzaju z zagranicy, czyszczenia okowity i dalszego przerabiania jej na napoje alkoholiczne, wreszcie prawo sprzedaży wszelkich wódek przysługuje wyłącznie państwu z uwzględnieniem wyjątków w niniejszej ustawie zastrzeżonych i wykonywane będą wyłącznie na jego rachunek. (Monopol spirytusowy).

§. 3. Zarząd monopolu prowadzić będzie podlegający kanclerzowi państwa urząd monopolowy, którego naczelnika mianować będzie cesarz w porozumieniu z Radą związkową.

Dla sprzedaży hurtownej ustanowieni będą przez urząd monopolowy ajenci, dla sprzedaży podrobnej ustanowieni będą trafikanci przez rządy krajowe. Agenci i trafikanci będą dozorowani i kontrolowani tak przez organa urzędu monopolowego, jak i przez organa urzędów cłowych i podatkowych. Kontrolowanie zakładów przemysłowych przeznaczonych do wyrobu okowity, jakoteż wszystkich osób podlegających kontroli w myśl przepisów niniejszej ustawy, zawiadywanie i kontrolowanie przywozu i przewozu, strzeżenie granic przeciw niedozwolonemu wprowadzaniu wódek wszelkiego rodzaju, wykonywanem będzie przez te władze krajowe, które mają sobie powierzone zawiadywanie ceł i podatków spożywczych, a które też i w szczególności przy wszelkich zarządzeniach, mających na celu zabezpieczenie monopolu pomocnemi być mają. Tem samem czynności urzędowe, powierzone urzędom cłowym i podatkowym, podlegają nadzorowi organów kontroli państwowej dla ceł i podatków spożywczych. Koszta, jakie dla państw związkowych z tej czynności wynikną, wynagrodzone będą z kasy państwowej. Urzędnicy zarządu monopolu są umocowani do brania udziału w czynnościach służbowych kontrolowania gorzelń, lub też wglądania w takowe.

II. Przepisy odnoszące się do wyrobu surowej okowity.

§. 4. Wszystkie gorzelnie, które istniały w dniu 18. października 1885, będą mogły na przyszłość produkować rocznie tyle okowity, ile dotychczas niezmiennie wyrabiały. Gorzelnie, których budowa w d. 1. października 1885 była już rozpoczętą, będą na przyszłość uprawnione do stosunkowo równie wielkiej produkcyi rocznej.

Ilość okowity, jaką pojedyńcze gorzelnie będą mogły na podstawie powyższych zasad wytwarzać, oznaczoną będzie słusznie przez rządy krajowe w porozumieniu z zarządem monopolu i po wysłuchaniu opinii Komisyi złożonej z jednego wyższego urzędnika administracyjnego, jako przewodniczącego, dwóch wyższych urzędników podatkowych i trzech właścicieli gorzelń.

Komisya może, celem wydania orzeczenia, wglądnąć do ksiąg odnoszących się do ruchu gorzelni.

Dla gorzelń małych (§. 17.), które nie były systematycznie w ruchu utrzymywane, oznaczoną będzie ilość mającej się produkować surowej okowity przez władze krajowe z należytem uwzględnieniem stosunków gospodarskich.

§. 5 Do zakładania nowych gorzelń potrzeba osobnego pozwolenia. Skoro potrzeba ze względu na interes rolnictwa będzie należycie wykazaną, może być to pozwolenie udzielonem przez władzę krajową w porozumieniu z zarządem monopolu, przyczem oznaczoną będzie ilość, jaką każda pojedyńcza gorzelnia rocznie produkować będzie mogła.

Również może być dozwolonem pewnej gorzelni w pojedyńczych latach produkować większą ilość okowity, jak tę, którą jako normalną dla tej gorzelni ustanowiono.

§. 6. Według szczegółowych zarządzeń urzędów podatkowych, mają być w gorzelniach ustawione zbiorniki, stale połączone z aparatem dystylacyjnym, do których wszystka uzyskana okowita ma być wprowadzaną, również mają być poczynione wszelkie zarządzenia, które urząd podatkowy uzna za potrzebne, aby się zabezpieczyć przeciw potajemnemu odwracaniu alkoholicznej pary, lutrynków lub okowity.

Aparat dystylacyjny, zbiorniki i rury łączące, mają być w taki sposób wzięte pod zamknięcie urzędowe, ażeby potajemne odwrócenie pary, lutrynków lub okowity dziać się mogło jedynie za pomocą gwałtownego, widoczne ślady pozostawiającego działania. Miejsca, gdzie zbiorniki będą ustawione, muszą być zastosowane do wymagań urzędów podatkowych i w zasadzie winne być wzięte pod współzamknięcie.

§. 7. W razie, jeżeliby urządzenie odpowiednich lokalów na ustawienie zbiorników nie było możliwem, lub powodowało niestosunkowo wielkie koszta, może urząd podatkowy zezwolić na użycie w miejsce zbiorników, aparatu mierniczego, ściśle z aparatem dystylacyjnym połączonego i pod zamknięciem urzędowem zostającego, któryby wskazywał ilość i moc przepływającej z aparatu dystylacyjnego okowity, lub też dozwalał późniejszego zbadania mocy na podstawie próbek pozostawionych.

§. 10. Koszta sprawienia zbiorników, jakoteż i potrzebnych sztucznych zamków ponosi zarząd monopolu.

§. 15. W projekcie ruchu należy też wymienić rodzai i ilość przerabiać się mających płodów.

Urzędowi podatkowemu wolno będzie zabronić używania takich płodów, które mogą szkodliwie oddziaływać na przymioty wódki.

§. 21. Właściciel gorzelni obowiązany jest wszystką wyprodukowaną okowitę oddać zarządowi monopolu. Jeżeliby w wypadkach używania aparatu mierniczego, lub kiedy najmniejsza ilość spirytusu, jaka ma być wytworzoną, z urzędu została oznaczoną (§§. 7., 8. i 17.), ilość okowity oddanej zarządowi monopolu, była mniejszą, niżeli być powinna według wskazówek aparatu mierniczego, lub też na podstawie orzeczenia urzędowego, a właściciel gorzelni nie mógł podać urzędowi podatkowemu wiarogodne przyczyny tego ubytku, natenczas będzie on obowiązany, jako odszkodowanie za brakującą ilość, złożyć zarządowi monopolu cenę handlową najtańszej wódki tego samego gatunku, w poczwórnej wysokości, co zupełnie nie usuwa możliwości wdrożenia postępowania karnego.

Ubytek alkoholu, jaki w zwykłych okolicznościach powstaje z powodu wywietrzenia, powinien być wliczonym. Do ściągania przypadających należytości będzie zastosowanem postępowanie przy poborze ceł i z temi samemi prerogatywami co tamte.

Właścicielom małych gorzelń, do których się §. 17. odnosi, może być udzielonem pozwolenie użycia uzyskanej okowity w całości, lub w części na własną potrzebę, za złożeniem opłaty przez Radę związkową oznaczonej, stosunkowo niższej od ceny sprzedaży przez zarząd monopolu ustanowionej. Odstępywanie tej okowity osobom trzecim jest zakazane.

III. Przepisy odnoszące się do wykonywania monopolu.

§. 22. Zarząd monopolu odbiera z zastosowaniem przepisów kontroli w tej mierze wydać się mających, wszystką w gorzelni wyprodukowaną okowitę z oznaczeniem ilości, mocy i właściwości i wydaje właścicielowi odnośne poświadczenie odbioru. Właściciel powinien być wezwanym do jawienia się przy odbiorze.

Właściciel gorzelni jest obowiązany, stosownie do szczegółowych zarządzeń urzędu podatkowego, uskutecznić wszelkie do prawidłowego odbioru okowity niezbędne urządzenie, udzielić potrzebnej do tego pomocy, jakoteż dostawić okowitę do najbliższej stacyi kolejowej lub do wskazanego mu magazynu. Przy dostawach nad 15 kilometrów odległości, a dla małych gorzelń (§. 17.) już po nad 5 kilometrów, wypłaci zarząd monopolu dodatki za przewóz.

Jeżeliby wykonanie urządzeń niezbędnych do prawidłowego odbioru okowity było w jakiej gorzelni nie możliwem lub z nadto wielkiemi połączone kosztami, natenczas obowiązanym będzie właściciel gorzelni uzyskaną okowitę z zachowaniem wszelkich przepisów kontroli odstawić do magazynu, który mu będzie wskazanym i tam postarać się o jej odbiór.

§. 23. Cena, jaka właścicielom gorzelń za odstawioną okowitę będzie wypłacaną, oznaczoną będzie taryfą, którą Rada związkowa każdocześnie ustanowi.

Jako miary dla ułożenia tej taryfy należy przyjąć aż do dalszego rozporządzenia, iż dla okowity z kartofel cena jednego hektolitra czystego alkoholu wynosić ma najmniej 30, najwięcej 40 marek, zaś dla innych gatunków okowity oznaczy się cena na podstawie każdoczesnej taryfy dla okowity z kartofel ustanowionej. Rada związkowa jest upo-

ważnioną wypłacać za okowitę z kartofel dostarczaną z gorzelni, której dzienny wyrób nie więcej jak 10½ *hl* objętości naczyń fermentacyjnych obejmuje, dodatek po 2 marek za hektoliter czystego alkoholu.

Dla okowity, która z powodu znacznego zanieczyszczenia lub dla jakich innych powodów nie nadaje się do wyrobu napojów spirytusowych, ustanowione będą w taryfie ceny zniżone.

Jeżeliby okowita była wytworzoną z płodów niedozwolonych, albo była tego rodzaju, iżby prawdopodobnie nawet po oczyszczeniu nie mogła stać się do użytku odpowiednią, natenczas ma takowa bez żadnego wynagrodzenia pod dozorem urzędowym być zniszczoną.

§. 24. Poświadczenie należytości za odstawioną do magazynu okowitę, jakoteż za możliwe dopłaty za przewóz, wydanem będzie właścicielowi gorzelni ze strony zarządu monopolowego. Mylne zanotowania co do ilości, mocy i właściwości okowity, które przy odbiorze z gorzelni wydarzyć się mogły, mają być w poświadczeniu uwzględnione.

Należytość może być podniesioną niezwłocznie w odnośnym urzędzie płatniczym. Pretensye osób trzecich mogą być jedynie na mocy orzeczenia sądowego uwzględnione.

§. 25. Zarząd monopolu wytwarza z dostarczonej mu surowej okowity, okowitę czyszczoną, jakoteż napoje spirytusowe dla konsumcyi krajowej, sprowadza też napoje zagraniczne, o ile zachodzi potrzeba.

W tym celu będą ze strony zarządu monopolu zakładane magazyny spirytusu, jakoteż zakłady do czyszczenia i dalszego przerabiania.

§. 26. Cena, którą zarząd monopolu przy sprzedaży w kraju pobierać będzie, zostanie oznaczona taryfą, każdocześnie przez Radę związkową wydać się mającą, z tem, że dla zwykłych wódek należy przyjąć jako cenę jednego litra alkoholu 2 najmniej, najwięcej 3 marek.

Na cele przemysłowe, jakoteż do wyrobu octu, na opał i oświetlanie, wydawać będzie zarząd monopolu okowitę po cenach zakupna, każdocześnie przez Radę związkową ustanowionych.

§. 27. Sprzedaż wszystkich gatunków okowity na potrzeb krajową odbywać się będzie wyłącznie za pośrednictwem agentów i trafikantów na rachunek zarządu monopolu. Ci będą odwołalni; mianowani dla pewnych miejscowości, powinni mieć w zapasie wszystkie gatunki odpowiednio do potrzeb miejscowych, nie wolno im pociągać wódek, jak tylko od zarządu monopolu i muszą zastosowywać się ściśle do przepisów przez tenże wydanych, osobliwie co do cen sprzedaży, miary na jakie sprzedaż będzie się odbywać i wydawania towaru w oryginalnych opakowaniach.

Sprzedaż przez trafikantów może się odbywać jedynie w lokalu zameldowanym poprzednio w urzędzie podatkowym, takowy musi być oznaczony przepisanem godłem, a również musi się tam znajdować orzeczenie upoważniające do sprzedaży i urzędowa taryfa.

IV. Zarządzenia wyjątkowe.

§. 28. Właścicielom hotelów, restauracyi, kawiarni i cukierni, zarządom kasyn, resurs i t. p. może być wydanem pozwolenie sprzedaży wódki bez ograniczenia co do ceny dla trafikantów przepisanej, według przepisów przez krajową władzę policyjną w porozumieniu z zarządem monopolu wydać się mających. Wyżej wymienieni muszą zakupywać potrzebne zapasy od agentów i trafikantów przez zarząd monopolu ustanowionych. Na tych samych warunkach może zarząd monopolu udzielać kupcom pozwolenie do sprzedaży wódki flaszkami w nienaruszonem oryginalnem opakowaniu zarządu monopolowego, jakoteż do sprzedaży w §. 26., ustępie drugim wymienionej okowity.

VII. Przepisy przejściowe.

§. 80. Handlarze okowity, jakoteż przemysłowcy trudniący się czyszczeniem okowity i wyrobem napojów spirytusowych, którzy poniosą straty na wartości swych własnych składów lub fabryk z powodu ograniczenia lub zupełnego zaniechania przedsiębiorstwa skutkiem zaprowadzenia monopolu, otrzymają wynagrodzenie w kapitale, odpowiadające zmniejszeniu wartości, o ile by te budynki i przyrządy nie zostały nabyte przez zarząd monopolu.

Odnośne zgłoszenie, mające w szczególności zawierać opisanie budynków z podaniem ich rozmiarów, obliczenie dotychczasowej wartości i obniżenie tejże, powinno być przedłożonem do 15-go sierpnia 1888 temu urzędowi podatkowemu, w którego okręgu budynek leży.

VIII. Postanowienia końcowe.

§. 85. Rada związkowa jest upoważnioną zawiesić chwilowo lub stale postanowienia niniejszej ustawy w pojedyńczych częściach obszaru państwowego leżących przy granicy lub po za granicą cłową.

§. 86. Czysty dochód z monopolu rozdzielonym będzie między pojedyńcze państwa związkowe w stosunku do ludności, z jaką do okręgu monopolowego należą.

§. 87. Gminom wolne będzie w razie potrzeby i za pozwoleniem władzy zwierzchniczej nakładać dodatki konsumcyjne do wysokości połowy ceny sprzedaży monopolem ustanowionej (§. 26.) na napoje spirytusowe w ich obrębie spożyte i według norm, które Rada związkowa ustanowi.

O ile dotychczas gminy pobierały dodatki od wódek, mają takowe ustać z dniem 1. sierpnia 1888.

Powyżej przytoczone paragrafy są najważniejsze i dają pojęcie o całej ustawie. Inne paragrafy i przepisy odnoszą się do wykonywania kontroli, do wyrabiania okowity w gorzelniach, kar ustanowionych za przekroczenia ustawy, do sposobów i zasad obliczenia wynagrodzeń i t. p.

Sprawa monopolu poruszyła umysły i obudziła niezwykłe zajęcie w kołach interesowanych.

Za monopolem oświadczają się prawie wszyscy rolnicy i właściciele gorzelń gospodarczych, przeciw monopolowi powstają fabrykanci i handlarze. Potworzyły się stowarzyszenia celem prowadzenia agitacyi za lub przeciw monopolowi, urządzają konferencye, zjazdy, wydają broszury i t. p.

Z końcem stycznia b. r. odbyło się w Berlinie ogólne Zgromadzenie niemieckich fabrykantów spirytusu liczące

rzeszło 2000 członków. Wydział tego Stowarzyszenia przedłożył następujące rezolucye do uchwały:

I. Zważywszy, że znaczne podwyższenie akcyzy, według doświadczeń zrobionych w Anglji, Francyi, Belgii, Austryi i Rossyi, powoduje upadek gorzelni gospodarczych i powstawanie wielkich fabryk, że interes państwa kulminuje w pożytecznym wpływie, jaki istnienie gorzelń wywiera na stan rolnictwa,

że rolnictwo niezbędnie potrzebuje tej pomocy, jaką mu daje przemysł gorzelniczy o ile jako pomocniczy bywa wykonywanym,

że w żadnym razie nie mogłoby ciężko dotknięte rolnictwo znieść stratę kapitału włożonego w gorzelnie reprezentującego około 1000 milionów marek,

należy przyjąć jako najpierwszy warunek, ażeby nowa ustawa zabezpieczała dalszy byt i rozwój gorzelń istniejących.

Projekt do ustawy o monopolu odpowiada temu w zupełności.

II. Zważywszy, że każde podwyższenie podatku powoduje pewne zmniejszenie konsumcyi, a tem samem zniżkę ceny towaru, że w skutek tego ciężar tego podwyższonego podatku spada w części na fabrykanta wbrew zamysłom ustawodawcy, uważać należy za obowiązek państwa, aby w obec bardzo znacznego podwyższenia podatku, przyjęto na siebie poręczenie za cenę spirytusu.

III. Ze względu, że w skutek zmniejszonego konsumu wytwarza się nadmiar towaru, staje się obowiązkiem państwa, przyjąć na siebie objęcie tego towaru na własne ryzyko, nawet tego, co nie może być skonsumowanem w kraju (Wywóz na rachunek państwa). Ilość ta zmniejszy się znacznie, gdyby w myśl projektu rządowego państwo odstępywało spirytus dla celów przemysłowych po cenach zakupna bez akcyzy.

IV. Gdy w miarę zwiększającej się produkcyi obowiązki wynikające dla państwa z I., II. i III. stawać się muszą coraz cięższemi, — należy przyznać państwu prawo, aby powiększenie istniejących zakładów i stawianie nowych uczyniło zależnem od swego pozwolenia. Temu projekt do ustawy czyni zadość.

W myśl ustępów I.—IV. oświadcza się Stowarzyszenie w zastępstwie producentów spirytusu, za zasadami projektu do ustawy o monopolu, uchwala jednak co do szczegółów co następuje:

V. Zważywszy, że średnia cena spirytusu z ostatnich 25 lat była 55 marek za spirytus opodatkowany, zaś 39 m. licząc cenę bez akcyzy, a ostatnie 10 lat należą do najgorszych, uważa Stowarzyszenie oznaczenie ceny spirytusu między 30 a 40 m. na podstawie przecięcia z ostatnich 10 lat jako niewłaściwe i proponuje jako granice 34 do 50 marek.

Ze względu jednak, że ustanowienie jednej ceny w całym obrębie państwa niemieckiego nie odpowiadałoby ani rzeczywistości, ani też miejscowym warunkom produkcyi, uważa Stowarzyszenie za właściwe utworzenie cen dla pewnych rejonów.

VI. Zważywszy, że oznaczanie cen spirytusu w pewnych granicach według projektu rządowego zostawione jest do woli państwa, uważa Stowarzyszenie za wskazane, usunąć tę dowolność w oznaczaniu ceny i albo zastosować cenę do każdoczesnej rocznej produkcyi według pewnych prawnie oznaczonych zasad, albo też przyjąć średnią stałą cenę 40 marek.

VII. Ze względu, że wywóz spirytusu leży w interesie gospodarstwa krajowego, zaś zarząd monopolu będzie musiał dążyć do ograniczenia tego wywozu i zastąpienia go konsumcyą miejscową, należy zmienić projekt ustawy w ten sposób, aby uwzględniono należycie zwiększający się skutkiem przyrostu ludności odbyt przy koncesyonowaniu nowych gorzelni i powiększaniu istniejących.

VIII. Ze względu, że tylko surowy spirytus ma cenę targową zależną od konjunktur handlowych i kosztów transportu, zaś spirytus przerobiony w gorzelniach na towar do konsumcyi służący ma wartość niezależną od ceny targowej, lecz płaci li stosownie do dobroci, firmy etc., uważa Stowarzyszenie ustanawianie na wódki tej kategoryi taksy w celu zakupywania przez zarząd monopolu jako trudne zadanie, raczej należałoby nałożyć na fabryki wyrabiające towar tego rodzaju podatek od wyrobu, obok monopolu. Jeżeliby to z innych względów nie wydało się właściwem, natenczas pewne wykluczenie dowolności co do oznaczenia ceny takich spirytusów byłoby o tyle koniecznem, żeby wolno było fabrykantom takowych, złożyć towar pod zamknięcie zarządu monopolowego, opłacić podatek według zawartości alkoholu i sprzedawać takowy po cenach dowolnych.

Przytoczyłem powyższe rezolucye prawie w całej osnowie, ponieważ zawierają bardzo wiele cennych myśli, które zasługują na uwzględnienie.

Przedewszystkiem podnoszę zasady wypowiedziane w rezolucyi I., które powinny być uważane jako nienaruszalne przy wszelkich zmianach ustawy o akcyzie, jakieby w przyszłości miały być u nas zaprowadzane, następnie zwracam uwagę, że w końcowym ustępie rezolucyi II. wypowiedziano, iż skoro podwyższenie podatku powoduje zmniejszenie konsumcyi, odbytu na towar i td. staje się obowiązkiem państwa przyjąć odpowiedzialność za straty, jakie to zmniejszenie się konsumcyi stronom interesowanym przynosi. Kto u nas ponosi stratę przy zmniejszaniu się odbytu na okowitę? Właściciel gorzelni i właściciel propinacyi, najczęściej jedna i ta sama osoba. Czy kiedykolwiek uwzględniono tę okoliczność podnosząc wysokość akcyzy? Nigdy. A jednak zasady wypowiedziane w rezolucyi I i II Stowarzyszenia fabrykantów spirytusu uznał rząd niemiecki jako słuszne i uwzględnił je w paragrafie 23. ustawy.

W ciągu wyczerpującej i obszernej dyskusyi nad rezolucyami wypowiadali członkowie Stowarzyszenia swe zapatrywania. Treść tych przemówień przedstawię zaczynając od argumentów, które przytoczono przeciw monopolowi.

(Dokończenie nastąpi.)

Wyniki uprawy kartofel na stacyi doświadczalnej w Chlebowicach (Oddział bóbrecki) zestawił W. Bischof.

Nazwa i pochodzenie kartofel	Ilość uprawiona w kg.	Nać: Rozwój	Nać: Owiędnięcie	Plon w kg: zdrowych	Plon w kg: chorych	Pomnożenie nasienia	% skrobii: posadzonych	% skrobii: zebranych	Wypada na morg (0·57 ha) przy sadzeniu 1200 kg: kartofli (kilogramów)	Wypada na morg: skrobii (kilogramów)	Opisanie odmian kartofel.
1. Achilles od Paulsen'a (Nassengrund)	25	bujny	koniec września	230	2	9·20	17·75	18·76	11040	2075	Białe, podłużne i kuliste duże kartofle, z dosyć głębokiemi oczkami, nie bardzo smaczne; odmiana średnio późna, bardzo odporna.
2. Hermann od Paulsen'a (Nassengrund)	25	średni	początek paźdź.	200	0	8·00	20·70	20·30	9600	1948	Białe okrągławo jajowate, średniej wielkości kartofle. Mięso bladożółte, bardzo smaczne; odm. bardzo późna, bardzo odporna.
3. Odin od Paulsena (Nassengrund)	7	niskie wielonatkowe	początek paźdź.	60	1	8·50	18·56	18 30	10200	1866	Srednie, białe, bardzo smaczne, podłużne, gładko zaokrąglone kartofle ze skórką chropowatą, obficie obsadzone bulwy; odmiana bardzo późna.
4. Aurelia (Paulsena) od Komitetu centr. w Lwowie, drugi plon w kraju	10	bujny	koniec września	185	2	8·50	16·60	16·60	10200	1693	Bladoczerwone, długie kartofle z głęboko osadzonemi oczkami, smaczne; odmiana dosyć odporna, późniejsza.
5. Anderssen (Paulsena) od Frankego w Sorgau (Szląsk pruski)	200	średni	początek paźdź.	1650	20	7·25	19·56	19·00	8700	1653	Średniej wielkości i małe, kuliste, białe kartofle z mięsem żółtawem, wcale smaczne. Osadzenie bulw bardzo obfite; odmiana bardzo odporna, wypróbowane.
6. Aurora od Frankego z Sorgau	50	bujny	środek września	380	20	7·60	18·40	17·30	9100	1578	Długie bladoczerwone różnej wielkości kartofle z głęboko osadzonemi oczkami; odmiana smaczna, późniejsza.
7. Herta od Gierth'a z Riegersdorf (Pr. Szląsk)	25	niski średni	koniec września	200	3	8·00	16·38	16·22	9600	1560	Podobna do Anderssen, jeszcze lepsza w smaku, ale zdaje się mniej odporna.
8. Amarant od Paulsena	25	bujny	początek paźdź.	150	0	6·00	20·65	20·22	7200	1461	Małe białe kuliste kartofle z średnio zagłębionemi oczkami; odmiana gorzelniana, zdaje się być bardzo odporną, jest bardzo późną.
9. Aurelia od Gierth'a z Riegersdorf	25	bujny	koniec września	138	5	5·50	19·53	16·20	6624	1073	Bladoczerwone podłużne kartofle z głęboko osadzonemi oczkami, smaczne; odmiana mniej odporna, późna.
10. a) Richter's Imperator od Frankego z Sorgau	100	bujny	koniec września	500	20	5·00	18·56	16·00	6000	960	Duże, białe, podłużne i kuliste, zmiennej postaci kartofle dosyć smaczne, więcej stołowe jak gorzelniane, odporne; odmiana późniejsza.
b) Richters Imperator od hr. Attems'a (St. Peter pod Grac)	60	bujny	koniec września	330	30	5·50	17·23	15·60	6600	1029	Duże, białe podłużne i kuliste, zmiennej postaci kartofle, dosyć smaczne, więcej stołowe, jak gorzelniane, odporne, odmiana późniejsza.
11. Magnum bonum od hr. Attems'a	50	słaby	koniec sierpnia	236	8	4·70	15·50	15·50	5664	872	Białe, nieco szarawe, płaskopodłużne kartofle ze skórką chropowatą; odmiana bardzo smaczna, więcej stołowa, średnio wczesna.
12. Red. Skin Flourball z Dublan	100	średnio bujny	początek września	400	6	4·00	16·38	15·40	4800	740	Duże, kuliste i owalne amarantowe kartofle z mięsem czerwono przerośniętem; odmiana więcej pastewna jak gorzelniana, późniejsza, gdzie indziej plenniejsza, dosyć odporna.
13. Garnet Chili od Frank'ego z Sorgau	50	bujny	środek września	200	10	4·00	16·00	15·00	4800	720	Duża, biała, czerwono pręgowana, podłużnie jajowata kartofla z czerwonawemi, głęboko leżącemi oczkami. Osadzenie bulw skąpe, późna pastewna odmiana bez wartości
14. Van der Veer od hr. Attems'a	50	średni	koniec sierpnia	226	40	4·50	13·00	13·00	—	—	Duża, biała, podłużna, płaska, pastewna kartofla; odmiana średnio pózna, bardzo wątpliwej wartości.
15. Oneida Paulsena od Komitetu centralnego, drugi plon w kraju	25	dosyć bujny	początek września	130	2	5·20	14·70	14·10	—	—	Białe, kuliste i owalne, dosyć duże, smaczne stołowe kartofle, dosyć odporne; odmiana średnio dojrzewająca.
16. Zborowskie Rambouseka od Komitetu centraln., drugi plon w kraju	25	dosyć bujny	początek września	180	8	7·50	14·70	13·70	—	—	Białe, kuliste do podłużnych, dobre stołowe kartofle z głęboko leżącemi oczkami; odmiana plenna, dosyć odporna, średnio wczesna.
17. Nassengrundskie Paulsena od Komit. centraln., drugi plon w kraju	25	dosyć bujny	koniec sierpnia	165	10	6·70	14·90	14·30	—	—	Małe, białe, wczesne, mniej odporne kartofle, wartości jak poprzednia odmiana.
Gleason w porównaniu z takiego samego pola jak na stacyi doświadczalnej	36000	bujny	początek paźdź.	216000	2400	6·00	16·38	14·70	7200	1058	Znana, mało mączysta, obecnie bardzo zdegenerowana odmiana, od 10 lat wprowadzona do Galicyi.

Z powyższych odmian znoszą wilgotniejsze stanowisko i cięższe gleby: Anderssen, Hermann, Odin, Achilles, Flourball, po części także Oneida, Zborowskie i Nassengrundskie, gdy Aurora, Aurelia, Herta, Imperator, Garnet Chili, Magnum bonum bezwarunkowo potrzebują lżejszych gleb i położenie suchszego. a przynajmniej przy spojniejszej glebie podglebia przepuszczalnego.

Leczenie grudy brażanej.

Pracując nad najlepszymi sposobami leczenia grudy brażanej, pozwolę sobie przytoczyć tutaj dalsze me spostrzeżenia poczynione w tym przedmiocie w stajniach opasowych w roku 1885.

Jak wiadomo, poczyniła gruda brażana w zeszłym roku wielkie spustoszenia w stajniach opasowych, w roku bieżącym wystąpiła toż samo, lubo w mniejszych rozmiarach.

Najlepszym dotychczas znanym środkiem, którego skuteczność wypróbowałem po stokroć razy, jest czystość posunięta z wszelką pedanteryą aż do najwyższego stopnia. Chcąc być zrozumiały, nieodstąpię od rzeczy, gdy kilkoma słowy nakreślę rys powstawania tej choroby.

Z samego początku kampanii gorzelnianej nie można wiedzieć, czy kartofle użyte będą szkodliwe lub nie, dopiero po upływie dwóch tygodni okaże się, iż w razie użycia szkodliwych ziemniaków, wystąpią na kilku sztukach przypadłości tej choroby. Pierwszą oznaką rozpoczynającej się grudy jest to, iż bydle zaczyna oblizywać tylną nogę, wnet też następuje zaczerwienienie się skóry, obrzmienie nogi i strupy.

Główną uwagę zwrócić należy na te pierwsze oznaki, przy rozpoczynającej się kampanii gorzelnianej. Kto w tym czasie nie zaniedba dozoru i zaraz z początku spostrzeże grudę, gdy ta nie rozszerzyła się jeszcze w stajni, ten może być pewny, że przy jakiej takiej baczności choroba ta nie wyrządzi mu wielkiej szkody.

W samych początkach można grudę usunąć zupełnie, a przynajmniej uczynić ją nie zbyt szkodliwą. W stajni bowiem, w której znajduje się 100 lub więcej sztuk bydła opasowego, nie chodzi o to, aby leczyć — źle z takim gospodarzem, który musi leczyć chore sztuki, to znaczy: gdy dopuści, aby gruda rozwinęła się tak dalece, iżby leczenie było konieczne. Cała umiejętność korzystnej ochrony polega właśnie na niedopuszczeniu do rozszerzenia się choroby, gdyż gospodarz daleko większą ponosi stratę w skutek złego opasu i zmizernienia chorej sztuki, aniżeli choroby samej.

Sztuka ochronienia się przed grudą polega na przestrzeganiu największej czystości tak bydła jak i stajni. Głównie atoli chodzi o to, aby nogi tylne nigdy nie były powalane ani kałem, ani moczem, gdyż nieczystość najbardziej szkodzi. Skoro tylko wystąpi gruda, należy w następujący sposób postąpić, by dalszemu szerzeniu się natychmiast tamę położyć.

W stajni zaprowadza się rygor i porządek wojskowy. Służbę stajenną pomnaża się i to w takim stopniu, aby oprócz zwykłej usługi na każde 35—40 sztuk przypadł jeden człowiek więcej. Na 140 sztuk bydła opasowego wystarczy po nad zwykły etat złużby 4 chłopaków. Na tychże kładzie się obowiązek, by codziennie raz obmyli ciepłą wodą każdej sztuce nogi tylne począwszy od racic, aż powyżej przegubów.

Nie dosyć atoli na tem, każde bydle gnoi kilka a nawet kilkanaście razy podczas dnia i zanieczyszcza sobie nogi, mycie samo byłoby więc niewystarczające. Jeden stajenny uważa przeto ciągle, które bydle gnoi, uprząta kał natychmiast, skoro bydle je z ciała wydaliło. Gdyby bydle zanieczyściło sobie nogi, należy go zaraz wytrzeć. Po oddaleniu kału ścieli się nieco suchej podściółki, aby bydle miało zawsze suchą i czystą ściółkę pod nogami tylnemi.

Natychmiastowe oddalenie kału, podścielanie suchą słomą i utrzymywanie nóg w ciągłej czystości, oto jest tajemnica skutecznego zabezpieczenia się od wystąpienia i rozszerzenia się grudy w stajni. W ten sposób postępując, udało mi się zredukować chorobę do minimum i wyjść bez szwanku przy poniesieniu mało co znaczących strat.

Jednakże nawet przy przestrzeganiu największej czystości, zapada pewien lubo bardzo mały procent na grudę, atoli chodząc należycie około pacyentów, nie wiele ponosi się szkody.

Chore sztuki pozostawia się w stajni i karmi je dalej brahą, jeżeli te zapadły tylko w lekkim stopniu. Jak długo chore bydle nie kuleje i nie ma żadnego wrzodu na nodze, tak długo rzecz ma się dobrze i nie potrzeba ani zaniechania brahy, ani wydalenia sztuki ze stajni.

Leczenie odbywa się w następujący sposób: Chore sztuki umieszcza się razem, aby tem łatwiej można przeprowadzić czystość w podściółce i nóg tylnych, dozór bowiem jest wówczas na jedno miejsce skierowany. Gnój oddala się natychmiast po gnojeniu, ścieli się obficie suchą podściółką i nadto obmywa nogę chorą dwa razy dziennie ciepłą wodą i mydłem, wycierając szmatą na sucho. Wieczorem smaruje się chorą część nogi oliwą lub niesolonym świeżym smalcem.

Co do żywienia zachowuje się tę ostrożność, iż zmniejsza się ilość brahy, a natomiast więcej podaje siana.

Tym pojedyńczym sposobem można przy jakiej takiej oględności wnet uchylić grudę.

Gdyby od samego początku bydle mocno zachorowało, lub kulało, lub też wrzody wystąpiły — takiej sztuki nie można karmić więcej brahą, ani też pozostawić w wołowni. Leczenie bowiem nawet najlepsze, obok dalszego zadawania brahy, przyniesie gospodarzowi tylko stratę na ubytku wagi ciała. Taką sztukę wydala się z wołowni i karmi suchą paszą, gruda wnet też ustępuje sama przez się, bez żadnego leczenia. Zdarzały mi się wypadki, że były prawie w każdej wołowni 2 lub 3 sztuki posiadające taką nadzwyczajną skłonność do tej choroby, że zaledwie na brahę postawione, już w 12 dniach bardzo silnie zapadały na grudę. Po zaprzestaniu zadawania brahy, sztuki te potrzebywały miesiąc czasu, aby się wyleczyć; zaprowadzone napowrót do wołowni na brahę, w 12 dniach znowu ciężko zachorowały. Co do takich sztuk, radzę, aby je wcale nie leczyć, bo to zawsze tylko o stratę przyprowadzi gospodarza, lecz co najspieszniej pozbyć się nawet za najlichszą cenę.

Niepowinien się gospodarz wdawać w leczenie, gdy są wrzody na nodze lub gdy nastąpiło ropienie w racicy — i wówczas najkorzystniejszą radą będzie sprzedaż takiej sztuki, bo gdyby bydle wyleczyło się nawet i to szybko, ponosi się zawsze daleko większą stratę, aniżeli przy natychmiastowej sprzedaży.

W końcu nadmieniam, że woły chude cierpiące na grudę w silnym stopniu, które nie chce kupić rzeźnik, lepiej będzie podkarmić nieco suchą paszą, aniżeli trudnić się leczeniem i żywić dalej brahą.

Dr. A. Barański.

Stacya oceny nasion w Dublanach.

Sprawozdanie z czynności za rok 1885.

W tym drugim roku swego istnienia stacya oceny nasion w Dublanach, o której założeniu tak usilnie dopominali się rolnicy, nie wiele więcej miała zajęcia jak w przeszłym.

Ogółem przez cały rok 1885 nadesłano stacyi do zbadania 12 próbek nasion a więc o 5 tylko więcej niż w roku 1884. Nadesłano mianowicie: 3 próbki koniczu i 2 próbki lucerny do zbadania siły kiełkowania i zanieczyszczenia kanianką, 6 próbek koniczu i 1 lucerny do oznaczenia stopnia zanieczyszczenia kanianką.

Siła kiełkowania badanych próbek koniczu wynosiła 65% — 83% próbek lucerny 73%—79%.

Z 9 nadesłanych próbek koniczu
4 były od kanianki zupełnie wolne
3 zawierały kanianki mniej niż 100 ziarn w *kg.* nasienia.
1 „ „ przeszło 3000 „ „ „
1 „ „ blisko 11000 „ „ „

Próbki lucerny były wszystkie od kanianki wolne.

E. Godlewski
kierownik stacyi.

Wiadomości z Oddziałów.

Z Oddziału buczacko-czortkowsko-zaleszczyckiego.

Na walnem Zgromadzeniu dnia 19 lutego b. r. w Buczaczu został ponownie obrany przewodniczącym Rady oddziałowej p. Artur Zaremba Cielecki z Porchowy, zastępcą zaś przewodniczącego p. Tadeusz Cieński z Drohiczówki.

Z Oddziału stanisławowsko-bohorodczańsko-nadwórniańskiego.

Ogłoszenie konkursu.

Celem podniesienia moralnej strony u służby niższej kategoryi przy gospodarstwie rolném, a mianowicie: u parobków, dozorców polowych i lasowych czyli gajowych i gumiennych; ustanawia Oddział stanisławowsko-bohorodczańsko-nadworniański c. k. Towarzystwa gospodarskiego, za długoletnią, sumienną, rzetelną, wierną i trzeźwo pełnioną służbę w jednem miejscu lub w jednej rodzinie służbodawców, trzy nagrody do rozdania, między najwięcej zasłużonych.

Wymiar nagród jest następujący:

1. nagroda: śrebrny medal i gotówką złr. 10.
2. nagroda: gotówką złr. 10.
3. nagroda: gotówką złr. 5.

Warunki dla ubiegających się, są:

1. O nagrody mogą się ubiegać tylko tacy słudzy z kategoryi wyżej wyszczególnionych, którzy co najmniej przez lat pięć w jednym miejscu lub w jednej rodzinie chlebodawców służąc, zachowywali się uczciwie, wiernie, z zamiłowaniem do pracy, moralnie i bez nałogu oraz nie byli nigdy sądownie karani, w dowód czego przy podaniach swych mają dołączyć świadectwa za wszystkie lata służby, oraz świadectwo moralności obok potwierdzenia przez obszar dworski lub urząd gminny, także przez miejscowy urząd parafialny potwierdzone.

2. Podanie o nagrodę winno być opatrzone trzema podpisami osób z sąsiedztwa znanych, wiarogodnie poręczających, iż zgłaszający się, swem postępowaniem nieskazitelnem o dobro swojego chlebodawcy wiernie dbającem, na odszczególnienie zasługuje.

3. Podania łącznie z świadectwami w pierwszym i drugim ustępie wymienionemi, nadsełać należy do „Rady Oddziału c. k. Towarzystwa gospodarskiego na ręce Wgo Aleks. Czołowskiego w Stanisławowie przy ulicy Belwederskiej liczba. 153“ najdalej do 1. września 1886, rozdanie zaś nagród nastąpi w czasie przez Radę Oddziału Towarzystwa gosp. oznaczyć się mającym i zasługujący na nagrodę, o dniu zgłoszenia się po odebranie takowej, zawiadomieni zostaną.

Z Rady Oddziału Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

Stanisławów, dnia 20. lutego 1886.

Przewodniczący:
Zygmunt Jaroszyński.

Wiadomości bieżące i rozmaitości.

Kąpiele piaskowe dla kur. Tarzanie się kur w piasku jest niezbędnym środkiem hygienicznym, albowiem ptak oczyszcza przytem swą skórę od wszy i kleszczy. Jest przeto obowiązkiem każdego hodowcy drobiu urządzać dla nich takie kąpiele. Według Karola Müllera postąpić należ następująco: W miejscu niezbyt wystawionem na działanie promieni słonecznych wykopać dół kwadratowy o ścianach prostopadłych, mający około 20 ctm. głębokości. Ściany należy wyłożyć deskami a całe pomieszczenie wypełnić mięszaniną z 3 części piasku rzecznego, 2 części przesianej ziemi drzewnej, i 1 części tłuczonego wapna niegaszonego. Wszystko przykryć daszkiem pochyłym tak, aby przednie słupy miały około półtora łokcia wysokości. Daszek ten powinien być tak szeroki aby dobrze chronił od deszczu. Kury chętnie korzystają z takiego urządzenia i pozbawiają się same pasożytów bardzo dokuczliwych, będących przyczyną ich chudnięcia.

OGŁOSZENIA.

Odpowiedzialny redaktor: *W. Tyniecki.* Nakładem Redakcyi.

Z drukarni „Dziennika Polskiego“, pod zarządem J. Mittiga.